

ДО БІОЛОГІЇ ГНІЗДУВАННЯ ЗЯБЛИКА В ІВАНИЧІВСЬКОМУ РАЙОНІ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.Ф.Коваленко, Г.В.Фесенко

Під час проведення загальних орнітологічних спостережень у Великому лісі поблизу с.Жовтневе в період між 1973-84 роками було зібрано матеріали про перебування тут зяблика / *Fringilla coelestis* L. / Слід зауважити, що гніздування виду на вказаній території спостерігалось лише в межах існуючої колонії чикотнів / *Turdus pilaris* L. / . Звичайно, це ще не означає, що гніздування зяблика пов'язане виключно з наявністю колонії дроздів, оскільки, як відомо, птах гніздиться у найрізноманітніших гніздових біотопах, незалежно від складу їх орнітофауни. Хоча в нашому випадку, на сусідніх з колонією чикотнів ділянках, гнізд зяблика не було виявлено.

У Великому лісі зяблики, здебільшого самці, з'являються в березні. В залежності від погодних умов це спостерігається протягом першої і другої декад місяця - 17.03.1974 р., 10.03.1975 р. і 20.03.1977 р. Часто відразу з появою зябликів можна почути їх спів.

Початок ляштування гнізд спостерігається майже через місяць від часу появи перших птахів. Так, перше, ще недобудоване гніздо, було помічене 21.04.1974 р. Подібне відбувалось і в інших роки спостережень.

Дуже часто для розміщення гнізд зяблики обирали дерева, що були поряд з деревами, де влаштували свої гнізда чикотні. Іноколи гнізда обох видів знаходились на одному й тому ж дереві. В окремі гніздові періоди траплялось знайти від 9 /1973 р./ до 30 /1984 р./ гнізд зяблика.

Відсутної вибірковості у доборі виду дерев для побудови гнізда, не простежувалось. На грабових ділянках 67-77% гнізд знаходилось саме на грабах, значно менше - на осиках і лише одиниці - на березі, груші, черешні, вишні. Але у березово-сосновому виділі зяблики будували гнізда лише на березах. Втім, робити висновок про те, що птахи надавали перевагу листяним породам, передчасно, оскільки кількість гнізд у змішаному виділі була незначною.

Межі висот, що обиралися для будовання гнізд, досить широкі - 1-7 м. Найбільша висота, на наш погляд, обмежена можливістю розташування гнізда між придатними для цього розгалуженими гілками. У високорослих грабів, осик і берез відповідні розгалуження утво-

рються також і на висоті сім метрів. Саме на цих видах дерев знайдено найбільш високорозміщені гнізда. Дві третини гнізд зяблика знаходились на висоті 2-4 м. Значно менше їх /лише 15 %/ збудовано між 1-2 м висоти і стільки ж - між 4-5 м.

Віддаль між сусідніми гніздами найчастіше дорівнювала 50-90 м, хоча абсолютні коливання були більш значними - 20-160 м, середній показник - 71 м.

Одне з гнізд зябликів ретельно оглянули. Це дозволило виявити цікаве поєднання в будівельному матеріалі природного та антропоційного походження. Скажімо, для скріплення рослинних часток птахи використовували шматки ниток завдовжки 35 см і більше. Основу гнізда складали рештки сухого листя граба, шматок медичного бинта довжиною 22 см, вата, дуб'яні волокна, стебла трав, зелений мох. Стінки вибудовані з стебел трав, окремих тонких гілочок, вати, волокон кори дерев, берести, моху. Лоток вистелений пташиним і рослинним пухом, кіньським волосом, тоненькими трав'яними волокнами. Ззовні гніздо маскувалось зеленим мохом та берестом. Всі компоненти були дуже міцно сплетені між собою. Розміри гнізд: діаметр лотка - 45-58x52-68, в середньому 53x60 мм /n= 18/, глибина лотка - 37-48, в середньому 42 мм /n= 10/. Лише з одного гнізда знято проміри зовнішнього діаметра - 80x80 мм, висоти - 97 мм і товщини стінок - 25-27 мм.

Початок відкладання яєць у зяблика припадає на кінець квітня - початок травня. Гнізда з яйцями першої кладки можна зустріти впродовж усього травня. Повні кладки налічують 4-6, найчастіше - 5 яєць. Проміряно лише 4 яйця: 20,2-20,8x14,9-15,2 мм.

Пташенята перших виводків з'являються у другій половині травня, а перша льотна молодь спостерігається вже в кінці цього місяця. Хоча найбільше молодих зябликів, котрі щойно почали літати, буває на початку та в середині червня.

Щосезонні спостереження за гніздуванням зябликів були найтривалішими в 1973 р. За даними цього року, перші яйця других кладок відмічено в другій декаді червня. Ближче до початку останньої декади липня відбувається виліт пташенят другого виводку. Проте, риси шлюбної поведінки дорослих птахів в цей час остаточно не зникають. Наприкінці липня самці зяблика ще досить активно співають. Скажімо, в березово-сосновому видлі 25.07. зареєстровано 4 зяблики, що співали одночасно. Один з них щохвилини співав шість пісень.

Towards the breeding biology of Chaffinch in the Ivanichy district of Volyn Region. - A.F.Kovalenko, G.V.Fesenko. -

The peculiarities of Chaffinch breeding in the colony of Fieldfare are considered. The time of spring arrival, beginning of nest building and egg-layings are given.

The Fieldfare nests and Chaffinch nests are often situated on the neighbouring trees and sometimes on the same tree. The Chaffinch nest are recorded on the height from 1 to 7 m but two-third of theirs are built on the height 2-4 m.

The building materials of one of Chaffinch nests are described in details. Besides a ordinary elements of nature origin also unusual materials were used for the nest building. There are threads, cotton wool, bandage in the nest. The measures of nestn and eggs are given.

Адреса авторів: Україна / Ukraine /, 252601, м.Київ-І, МСП,
вул. Леніна, 15, Інститут зоології АН України, Коваленко А.Ф.,
Фесенко Г.В.